

सत्यमेव जयते

भारत का राजपत्र

The Gazette of India

भारताचे राजपत्र

असाधारण
EXTRAORDINARY

असाधारण

भाग 12 अनुभाग 1
Part XII Section 1
 भाग बारा अनुभाग 1

प्राधिकार से प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY
 प्राधिकाराद्वारे प्रकाशित

सं. 2]	नई दिल्ली, 28 अगस्त 2003/6 भाद्र (शक) 1925	[खण्ड 12
No. 2]	NEW DELHI, 28 August 2003/6 BHADRA (SAKA) 1925	[Vol. 12
अंक २]	नवी दिल्ली, २८ अगस्त २००३/६ भाद्र (शके) १९२५	[खण्ड १२

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, दिनांक 28 अगस्त 2003/6 भाद्र, (शक) 1925

(1) दि स्प्रेज़ेन्टेशन ऑफ दि पीपल अॅक्ट, 1951, (2) दि प्रिव्हेशन ऑफ क्रॅल्टी टू ऑनिमल्स एक्ट, 1960, (3) दि डॉवरी प्रोहिबिशन एक्ट, 1961 के मराठी अनुवाद राष्ट्रपति के प्राधिकार से प्रकाशित किया जाता है और यह प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, 1973 (1973 का 50) की धारा 2 के खण्ड (क.) के अधीन उसका मराठी प्राधिकृत पाठ समजा जायेगा।

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE
 (LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, dated 28 August 2003/6 BHADRA, (SAKA) 1925

The Translation in Marathi of (1) The Representation of the People Act, 1951, (2) The Prevention of Cruelty to Animals Act, 1960, (3) The Dowry Prohibition Act, 1961 hereby published under the authority of the President and shall be deemed to be the Authoritative Text thereof in Marathi under clause (a) of section 2 of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

विधि आणि न्याय मंत्रालय

(विधि विभाग)

नवी दिल्ली, दिनांक २८ ऑगस्ट २००३/६ भाद्र (शके) १९२५

(१) दि श्रेष्ठेन्देशन आँफ दि पीपल अँकट, १९५१ (२) दि प्रिव्हेंशन आँफ कृष्णलीटू आँनिमल्स अँकट, १९६०, (३) दि डॉवरी प्रोहिबिशन अँकट, १९६१ या अधिनियमांचा मराठी अनुवाद याद्वारे राष्ट्रपतीच्या प्राधिकाराने प्रसिद्ध करण्यात येत असून 'प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, १९७३' (१९७३ चा अधिनियम क्रमांक ५०) याच्या कलम २, खंड (क) अन्वये हा अनुवाद त्या अधिनियमाचा प्राधिकृत पाठ आहे असे समजले जाईल.

निवैशसूची
INDEX

अधिनियमाचे नाव Name of the Act	पृष्ठ क्रमांक Page No.
१. लोक प्रतिनिधित्व अधिनियम, १९५१	७१
The Representation of the People Act, 1951	
२. प्राण्यांना कूरतेने वागवण्यास प्रतिबंध करण्याबाबत अधिनियम, १९६०	१२७
The Prevention of Cruelty to Animals Act, 1960	
३. हुंडा प्रतिबंध अधिनियम, १९६१	१४१
The Dowry Prohibition Act, 1961	

‘हुंडा प्रतिबंध अधिनियम, १९६१

[१९६१ चा अधिनियम क्रमांक २८]

(३१ मार्च २००१ रोजी यथाविद्यमान)

[२० मे १९६१]

हुंडा देण्यास किंवा घेण्यात प्रतिबंध करण्यासाठी अधिनियम

भारतीय गणराज्याच्या बाराव्या वर्षी संसदेकडून पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

१. (१) या अधिनियमास “हुंडा प्रतिबंध अधिनियम, १९६१” असे म्हणता येईल.

संक्षिप्त नाव,
विस्तार व प्रारंभ.

(२) जमूऱ्या काश्मीर राज्य खेरीजकरून, संपूर्ण भारतभर त्याचा विस्तार आहे.

(३) केंद्र सरकार शासकीय राजवटातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील थाशा ^१दिनांकास तो अंमलात येईल.

२. या अधिनियमात “हुंडा” याचा अर्थ,—

(क) विवाहातील एका पक्षाने विवाहातील अन्य पक्षात, किंवा

“हुंडा” याची
व्याख्या.

(ख) विवाहातील कोणत्याही पक्षाच्या मातापित्वांनी किंवा अन्य कोणत्याही व्यक्तीने विवाहातील कोणत्याही पक्षास किंवा अन्य कोणत्याही व्यक्तीस,

*[उक्त पक्षांच्या विवाहाच्या संबंधात] विवाहाच्या वेळी किंवा पूर्वी *[किंवा विवाहानंतर कोणत्याही वेळी] प्रत्यक्षपणे वा अप्रत्यक्षपणे दिलेली किंवा देण्याचा करार केलेली कोणतीही संपत्ती किंवा मूल्यवान रोखा, असा आहे, पण यांना मुस्लिम व्यक्तिगत कायदा (शरीअत) लागू आहे त्या व्यक्तीच्या बाबतीत, त्यात देन किंवा महरचा समविश नाही.

* * * * *

स्पष्टीकरण दोन.—“मूल्यवान रोखा” या शब्दप्रयोगाला “भारतीय दंड संहिते” व्या कलम ३० मध्ये जो अर्थ दिलेला आहे, तोच आहे.

३. *[१(१)] जर कोणत्याही व्यक्तीने, या अधिनियमाच्या प्रारंभानंतर, हुंडा दिला अथवा हुंडा देण्याबद्दल घेतला अथवा तो देण्यास किंवा घेण्यात अपत्रे दिली तर ती *[१[पाच वर्षप्रीक्षा]] कमी नसेल इतक्या किंवा घेण्याबद्दल मुदतीच्या कारावाताच्या आणि पंधरा हजार रुपये किंवा अशा हुंड्याची रक्कम यांपैकी जी रक्कम शास्ती जास्त असेल त्या रक्कमेपेक्षा कमी नसेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या] शिक्षेस पाव असेल:

परंतु, न्यायालय न्यायनिर्णयात पुरेशी व विशेष कारणे नमूद करून, *[पाच वर्षप्रीक्षा] कमी मुदतीची कारावासाची शिक्षा ठोठाडू शकेल.

१०[(२)] पोट-कलम (१) मधील कोणताही मजकूर पुढील गोष्टीना किंवा त्यांच्या संबंधात लागू होणार नाही :—

(क) विवाहाच्या वेळी वराल देण्यात येणारा (त्याबाबतीत कोणतीही मागणी न केलेला) अहेरः परंतु, असा अहेर, या अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांस अनुसूचन ठेवण्यात येणाऱ्या यादीत नोंदलेला असेल.

१. १९६८ चा अधिनियम २६-क (१) व अनुसूचीद्वारे पांडेचेरी या राज्यक्षेत्रावर विस्तार केला.

२. १ जुलै १९६१ पहा : अधिसूचना क्र. एस. ओ. १४१०, दिनांक २० जून १९६१, भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग दोन, कलम ३ (२)—पृष्ठ १००५.

३. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम २(क) द्वारे “उक्त पक्षांच्या विवाहाचे प्रतिफल म्हणून” या मजकुराएवजो हा मजकूर दाखल करण्यात आला (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून)

४. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम २ द्वारे “किंवा विवाहानंतर” या मजकुराएवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

५. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम २(ख) द्वारे हे स्पष्टीकरण वगळण्यात आले (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

६. वरील अधिनियमाच्या कलम ३ द्वारे कलम ३ ला पोट-कलम (१) असा नवीन क्रमांक देण्यात आला (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

७. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ३(क) द्वारे मूळ मजकुराएवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

८. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ३ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

९. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ३(ख) द्वारे “सहा महिने” याएवजी हे शब्द दाखल करण्यात आले (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

१०. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ३(ख) द्वारे पोट-कलम समाविष्ट करण्यात आले (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

(ख) विवाहाच्या वेळी वधूला देण्यात येणाऱ्या (त्या बाबतीत कोणतीही मागणी न केलेला.)

अहेर:

परंतु असा अहेर या अविनियमाचाली केलेल्या नियमांस अनुसळप ठेवण्यात येणाऱ्या यादीन नोंदलेला असेल:

परंतु आणखी असे की, आज अहेर वराने किंवा त्यांच्या वतीने किंवा वरशी संबंधित कोणताही व्यक्तीने दिलेला असेल त्या बाबतीत, असा अहेर नेहमीच्याच प्रथेनुसार दिला जाणारा असेल आणि त्याचे मूल्य तो जिच्याकडून किंवा जिच्या वतीने दिला जाईल, त्या व्यक्तीची आधिक स्थिती विचारात घेता, अधिक असणार नाही.]

हुंडा मागण्याबद्दल

शास्ती. किंवा पालकांकडून, प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे कोणताही हुंडा मागितल्यास ती सहा महिन्यांपेक्षा कमी नसेल पण दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाच्या आणि दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पाव असेल:

परंतु, न्यायालय न्यायनिर्णयात पुरेशी व विशेष कारणांचा उल्लेख करून, सहा महिन्यांपेक्षा कमी मुदतीच्या कारावासाची शिक्षा ठोठावू शकेल.]

जाहिरातींवर बळी.

[४क. कोणतीही व्यक्ती,—

(क) आपल्या मुलाच्या किंवा मुलीच्या किंवा इतर नातेवाईकांकडून किंवा वराच्या भातापित्याकडून किंवा इतर नातेवाईकांकडून कोणताही एखाद्या वृत्तपत्रात, नियतकालिकात, कालिकात कोणताही जाहिरातीद्वारे किंवा इतर कोणताही माध्यमाद्वारे आपल्या संपत्तीमधील हिस्सा किंवा पैशाचा कोणताही भाग किंवा दोन्हीही धंगातील किंवा इतर हितसंबंधातील हिस्सा म्हणून देऊ करील.

(ख) खंड (क) "मध्ये निर्देशलेली कोणतीही जाहिरात मुद्रित करील, प्रकाशित करील किंवा प्रस्तुत करील तर,

ती, सहा महिन्यांपेक्षा कमी नाही परंतु पाच वर्षांपर्यंत असू शकेल एवढया मुदतीच्या कारावासाच्या शिक्षेस किंवा पंधरा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढया द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पाव असेल :

परंतु, न्यायालय, न्यायनिर्णयात पुरेशी व विशेष कारणे नमूद करून, सहा महिन्यांपेक्षा कमी इतक्या मुदतीच्या कारावासाची शिक्षा ठोठावू शकेल.]

५. हुंडा देण्याचा किंवा घेण्याचा करार शून्य असेल.

हुंडा पत्नीच्या किंवा
तिच्या वारसांच्या
हितार्थ असावयाचा.

हुंडा पत्नीच्या किंवा
तिच्या वारसांच्या
हितार्थ असावयाचा.

६. (१) जिचा विवाह असेल तिच्या व्यतिरिक्त अन्य एखाद्या व्यक्तीने हुंडा प्राप्त केला असेल तर,—

(क) हुंडा विवाहापूर्वी मिळाला असल्यास, विवाहाच्या दिनांकानंतर [तीन महिन्यांच्या] आत, किंवा

(ख) हुंडा विवाहाच्या वेळी किंवा नंतर मिळाला असल्यास, तो मिळाल्याच्या दिनांकानंतर [तीन महिन्यांच्या] आत, किंवा

(ग) ती स्त्री अज्ञान असताना हुंडा मिळाला असल्यास, ती अठरा वर्षे वयाची ज्ञाल्यानंतर [तीन महिन्यांच्या] आत,

ती व्यक्ती त्या स्त्रीकडे तो हस्तांतरित करील व असे हस्तांतरण होईपावेतो त्या स्त्रीच्या हितार्थ न्यास म्हणून धारण करील.

*[(२) जर कोणतीही व्यक्ती पोट-कलम (१) द्वारे "[किंवा पोट कलम (३) द्वारे]" आवश्यक केल्याप्रभागे, त्यासाठी विनिर्दिष्ट केलेल्या वेळेच्या आत, संपत्ती हस्तांतरित करण्यात कसूर करील तर ती व्यक्ती, सहा महिन्यांपेक्षा कमी नाही परंतु दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल एवढया कारावासाच्या शिक्षेस किंवा "[पाच हजार रुपयांपेक्षा कमी नाही परंतु दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढया] द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस किंवा दोन्ही शिक्षांस पाव असेल.]

१. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ४ द्वारे, मूळ कलम ४ ऐवजी दाखल करण्यात आले.

(२) आँकटोबर १९८५ रोजी व तेब्बापासून).

२. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ४ द्वारे नवीन कलम ४क समाविष्ट करण्यात आले (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेब्बापासून).

३. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ५ (क) द्वारे हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेब्बापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ५(ख) द्वारे मूळ पोट-कलम (२) ऐवजी हे पोट-कलम दाखल करण्यात आले (२ आँकटोबर १९८५ रोजी व तेब्बापासून).

५. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ५ (क) (एक) द्वारे मूळ मजकुराऐवजी हा मजकूर समाविष्ट केला (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेब्बापासून).

६. वरील अधिनियमाच्या कलम ५ (क) (दोन) द्वारे मूळ मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल केला (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेब्बापासून).

(३) जेथे पोटकलम (१) खाली कोणत्याही संपत्तीस हक्कदार असलेली स्त्री संपत्ती मिठ्यावूर्डी मृत्यु पावेल तेथे, त्या स्त्रीचे वारम ती संपत्ती त्या त्या काळी धारण करत असलेल्या व्यक्तीकडून मागण्यास हक्कदार असतील;

[परंतु जेहा अशी स्त्री तिच्या विवाहापासून सात वर्षांच्या आत, नैसर्गिक कारणाद्वाने अन्य कारणामुळे मृत्यु पावेल, त्यावाबतीत, अशी संपत्ती,

(क) जर तिला अपत्ये नसतील, तर तिच्या पालकांकडे हस्तांतरित होईल, किंवा

(ख) जर तिला अपत्ये अतील, तर अशा अपतांकडे हस्तांतरित होईल आणि असे हस्तांतरण होईपर्यंत अशा अपत्यांसाठी ती त्यास म्हणून धारण करता येईल.]

[(३क) पोटकलम (१) *[किंवा पोटकलम (३)] अन्यथे आवश्यक असल्याप्रमाणे कोणतीही संपत्ती हस्तांतरित करण्यात कसूर केल्यावृद्धल दोषी ठरवलेल्या व्यक्तीने, पोटकलम (२) खाली तिला दोषी ठरविष्यावूर्डी, त्या संपत्तीस हक्कदार असलेल्या स्त्रीला किंवा तिच्या *[वारसाला किंवा पालकांना किंवा मुलांना] अशा संपत्तीचे हस्तांतरण केले नसेल त्यावाबतीत, न्यायालय, त्या कलमाखाली शिक्षा देण्याशिवाय आणखी, लेखी आदेशाद्वारे असा निदेश देईल की, अशी व्यक्ती त्या आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा वेळेच्या आत, अशा स्त्रीकडे किंवा, यथास्थिति, तिच्या *[वारताकडे किंवा पालकांकडे मुलांकडे] किंवा संपत्ती हस्तांतरित करील आणि अशारीतीने विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत आदेशाचे पालन करण्यात ती उक्ती कमूर करील तर त्या संपत्तीच्या मूल्याएवढी रकम, अशा न्यायालयाने जगू काही द्रव्यदण्ड लादला असल्याप्रमाणे, वसूल करण्यात यावी आणि ती अशा स्त्रीला किंवा, यथास्थिति तिच्या *[वारसाला किंवा पालकांना किंवा मुलांना] ती देण्यात यावी.

(४) या कलमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट कलम ३ किंवा कलम ४ च्या उपवंशावर परिणाम करणार नाही.

[७. “फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३” (१९७४ चा २) यात काहीही अंतर्भूत असले तरी,— अपराधांची दखल

(क) इलाक्या-शहर दंडाधिकाऱ्याच्या किंवा प्रथम वर्ग दंडाधिकाऱ्याच्या न्यायालयाद्वाने कनिछ्या अपलेले कोणतेही न्यायालय या अधिनियमाखालील कोणत्याही अपराधाची संपरीक्षा करणार नाही.

(ख) कोणतेही न्यायालय—

(एक) स्वतःला माहिती असल्यावरून किंवा अशा अपराधामार्गील तथ्यांच्या पोलिसी अहवालावरून; किंवा

(दोन) अपराधामुळे व्यक्तित झालेल्या व्यक्तीने किंवा अशा व्यक्तीच्या पालकांनी किंवा इतर नातेवाईकांनी किंवा कोणत्याही मान्यताप्राप्त कल्याण संघटने किंवा संघटनेने तकार केल्यावरून असेल त्या व्यक्तिरित, या अधिनियमाखालील अपराधाची दखल घेणार नाही;

(ग) या अधिनियमाखालील कोणत्याही अपराधावृद्धल सिद्धपराधी ठरवलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या बाबतीत या अधिनियमाद्वारे प्राधिकृत केलेला कोणताही शिक्षादेश पासित करणे हे कायदेशीर असेल.

स्पष्टीकरण.—या पोटकलमाच्या प्रयोजनार्थ, “मान्यताप्राप्त कल्याणकारी संस्था किंवा संघटना” याचा अर्थ, केंद्र सरकारने किंवा राज्य शासनाने यावाबतीत मान्यता दिलेली एखादी सामाजिक कल्याणकारी संस्था किंवा संघटना, असा आहे.

(२) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ (१९७४ चा २) च्या प्रकरण ३६ मधील कोणताही मजकूर या अधिनियमाखालील शिक्षादेश अशा कोणत्याही अपराधाला लागू होणार नाही.]

[३. (३) त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, अपराधाच्या परिणामी व्यक्तित झालेल्या व्यक्तित ने केलेल्या निवेदनामुळे अशी व्यक्ती या अधिनियमाखालील अभियोगाच्या अधीन असणार नाही.]

१. सन् १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ५ (ख) द्वारे हे परंतुक समाविष्ट करण्यात आले. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ५ (घ) द्वारे हे पोटकलम समाविष्ट करण्यात आले. (२ ऑक्टोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ५ (ग) (एक) द्वारे “किंवा पोटकलम (३)” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ५ (ग) (दोन) द्वारे मूळ मजकूराएवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

५. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ६ द्वारे मूळ कलम ७ ऐवजी हे कलम दाखल करण्यात आले. (२ ऑक्टोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

६. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ६ द्वारे पोटकलम २ नंतर हे कलम समाविष्ट करण्यात आले. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

अपराध हे विवक्षित प्रयोजनांसाठी जणू काही ते अपराध दखली अपराध असल्याप्रमाणे, पुढील प्रयोजनांच्या बाबतीत लागू होईल:—

(क) अशा अपराधांचे अन्वेषण आणि ;
 (ख) (एक) संहितेच्या कलम ४२ मध्ये निर्देशिलेल्या बाबी ; आणि
 (दोन) एखाद्या व्यक्तीला अधिपत्राशिवाय किंवा दंडाधिकाऱ्याच्या आदेशाशिवाय अटवा ;
 या बाबी वगळून इतर प्रयोजने.

(२) या अधिनियमाखालील प्रत्येक अपराध हा [जामीन योग्य नसणे] आणि न मिटवण्याजोगा असेल.]

विवक्षित [८क. कलम ३ अन्वये कोणताही हुंडा घेण्याबद्दल किंवा घेण्याला प्रोत्साहन देण्याबद्दल किंवा खटल्यांमध्ये कलम ४ अन्वये हुंडचाची मागणी करण्याबद्दल जेव्हा कोणत्याही व्यक्तीवर खटला चालू असेल त्यावाबतीत शाब्दिकीचा भार. तिने या कलमान्वये अपराध केलेला नाही हें सिद्ध करण्याचा भार त्या व्यक्तीवर राहील.

हुंडा प्रतिषेधी [८ख. (१) राज्य शासन त्यास योग्य वाटतील तितके हुंडा प्रतिषेधी अधिकारी नियुक्त करू शकेल अधिकारी. आणि या अधिनियमाखालील अधिकारिता व शक्ती यांचा वापर ते ज्या क्षेत्राच्या बाबतीत करतील ती क्षेत्रे विनिर्दिष्ट करू शकेल.

(२) प्रत्येक हुंडा प्रतिषेधी अधिकारी पुढील शक्तींचा वापर करील व कामे पार पाढील :—
 (क) या अधिनियमाच्या उपबंधांचे पालन होत आहे हे पाहणे ;
 (ख) हुंडा घेणे किंवा तो घेण्यास प्रोत्साहन देणे किंवा हुंडचाची मागणी करणे या गोष्टींना शक्य होईल तेथेवर प्रतिबंध करणे ;
 (ग) या अधिनियमाखालील अपराध करणाऱ्या व्यक्तीवर खटला भरण्यासाठी शक्य असेल असा पुरावा गोळा करणे ;
 (घ) राज्य शासनाकडून त्याचेकडे सोपवण्यात येतील अशी किंवा या अधिनियमान्वये केलेल्या नियमांमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशी अतिरिक्त कामे पार पाढणे.

(३) राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, त्या अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा पोलिस अधिकाऱ्याच्या शक्ती हुंडा प्रतिषेधी अधिकाऱ्याला प्रदान करू शकेल आणि तो अधिकारी या अधिनियमाद्वारे केलेल्या नियमाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा मर्यादांच्या व शर्तीच्या अधीनतेने अशा शक्तीचा वापर करील.

(४) राज्य शासन, हुंडा प्रतिषेधी अधिकाऱ्यांना त्यांची या अधिनियमाखालील कामे कार्यक्रमस्थित्या पार पाढण्यात सल्ला देण्याच्या आणि मदत करण्याच्या प्रयोजनासाठी, असे हुंडा प्रतिषेधी अधिकारी ज्या थेतीत पोट-कलम (१) खालील अधिकारितेचा वापर करीत असतील त्था क्षेत्रातील, पाचपेक्षा अधिक नसतील इतक्या समाजकल्याण कार्यक यांच्या (त्यापैकी किमान दोन महिला कार्यकर्त्या असतील) सल्लागार मंडळाची नियुक्ती करू शकेल.]

नियम करण्याची ९. (१) केंद्र सरकारला शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे या अधिनियमाच्या प्रयोजनांची शक्ती, अंमलबजावणी करण्यासाठी नियम करता येतील.

[(२) विशेष करून आणि पूर्वगामी शक्तींच्या, सर्वभाधारणेतेला वाध न येता, अशा नियमात पुढील गोष्टीसाठी उपबंध करता येतील.

(क) कलम ३ च्या पोट-कलम (२) मध्ये निर्देशिलेल्या भेट वस्तंची कोणतीही यादी ज्या नमुन्यात व ज्या रीतीने आणि ज्या व्यक्तीकडे ठेवण्यात येईल तो नमुना, ती रीत व त्या व्यक्ती आणि त्याच्यांशी संबंधित अन्य सर्व बाबी ; आणि

(ख) या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीसंबंधीचे धोरण व कार्यवाही यांमधील अधिक चांगला समन्वय.]

१. १९८४ चा अधिनियम, ६३ कलम ७ द्वारे मूळ कलम ८ ऐवजी हे कलम दाखल करण्यात आले. (२ ऑक्टोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ७ द्वारे मूळ शब्दांऐवजी हे शब्द दाखल करण्यात आले. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ द्वारे कलम ८क व कलम ८ख समाविष्ट करण्यात आले. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ८ द्वारे पोट-कलम (२) समाविष्ट करण्यात आले. (२ ऑक्टोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

^३[(३)] या कलमाखाली केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर होईल तितक्या लवकर एका सत्रांने ^३[किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक सत्रांने मिळून बनलेल्या अशा एकूण ३० दिवसांच्या कालावधीकरिता संसद सत्रासीन असताना तिच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल आणि ज्या सत्रात तो याप्रमाणे ठेवण्यात आला ते किंवा त्याच्या निकटनंतरचे सत्र संपण्यापूर्वी] जर, त्या नियमात कोणतेही आपरिवर्तन करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले अथवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले तर, तो नियम त्यानंतर, यथास्थिति, अशा आपरिवर्तित रूपातच परिणामक होईल, किंवा मुळीच परिणामक होणार नाही. तथापि, त्यायोगे अशा कोणत्याही अपरिवर्तनामुळे किंवा शून्याकरणामुळे त्या नियमाखाली पूर्वी केलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधीग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

^३[१०. (१) राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाची प्रयोजने नियम करण्याची राज्य शासनाची शक्ती.

(२) विशेषत: आणि पुर्वगामी शक्तीच्या सर्वसाधारणतेस बाध न आणता, अशा नियमात पुढील गवे किंवा कोणत्याही बाबीसाठी नियम करता येतील, त्या बाबी अशा:—

(क) उंडा प्रतिवेदी अधिकाऱ्याने कलम ८ख च्या पोट-कलम (२) खाली पार पाडावयाची अतिरिक्त कामे;

(ख) उंडा प्रतिवेदी अधिकाऱ्याने कलम ८ख च्या पोट-कलम (३) अन्वये ज्या मर्यादांच्या आणि शर्तीच्या अधीनतेने कामे पार पाडावयाची त्या मर्यादा व त्या शर्ती;

(३) राज्य शासनाने या कलमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य होईल तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळापुढे ठेवण्यात येईल.]

१. १९८४ चा अधिनियम ६३, कलम ८ द्वारे पूर्वीच्या पोटकलम (२) ला पोटकलम (३) असा नवीन क्रमांक देण्यात आला. (२ ऑक्टोबर १९८५ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९८३ चा अधिनियम २०, कलम २ व अनुसूचीद्वारे विशिष्ट शब्दांसाठी हा मजकूर दाखल करण्यात आला. (१५ मार्च १९८४ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९८६ चा अधिनियम ४३, कलम ९ द्वारे मूळ कलम १० ऐवजी हे कलम दाखल करण्यात आले. (१९ नोव्हेंबर १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

डॉ. सुभाषचंद्र जैन,
सचिव, भारत सरकार.